

79.

Colecția NICOLAE POP (DINU)

Eu să fiu nănaș o dată
Dau-aș boii din poiată
Lădoiu cu hainele
Și mi-aș face altele.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Obiceiuri, practici și credințe de toamnă - iarnă din Lăpuș

80.

Șezătoarea

La nănașu sub cotet
Este-on rățoi mare creț
Ca nănașu de măreț
Și la coadă-i răsucit
Ca nănașu de zgârcit.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Se caută o gazdă de șezătoare în sat, o femeie dispusă să primească fetele la ea.

- Hai să merem la lele Ioană să vedem dacă ne lasă să facem șezătoare.

- Hai să merem.

Fetele o dată ajunse, bat la ușă, intră și întrebă gazda:

- Ce mai faci lele, Ioană?

- Api pă acăsucă.

- Știi de ce am venit noi la dumitale acasă? Am venit să te întrebăm dacă am putea face la dumneata șezătoare.

- Lăsa-v-oi. Mereți și adunați fete.

A doua seară vin fetele din sat cu caiere de lână, cu lucru de mână, cos, împletesc, în timp ce cântă:

81.

La nănașu sub cotet
Este-on voioi de cureți
Nănașu s-o făcut țap
Și-o luat voioiu-n cap.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Pă Valea Lăpușului

La fântâna dorului

Vine mândra de la sapă

Să oprește să bea apă.

Hai, hai, dorule.

Bis.

Apă rece din izvor

Să-i mai treacă de al meu dor.

Bis.

Hai, dorule, hai.

Bis.

Face-m-aș un pui de cuc

La mândra apă să-i duc;

Face-m-aș privighetoare

Să-i duc mândrii pe răcoare

Hai, hai, dorule, hai.

Bis.

Nănășiu-aș nănăși
Numa nu m-aș cheltui
Cu banii de pe-o găină
Mi-aș cuprinde câte-o fină;
Cu banii de p-on cocoș

Apar și feciorii îmbrăcați în haine femeiești, cu fețele

Descântătoare din Lăpuș; foto: Florin Avram

acoperite. Aceștia intră în casă, salută și după câteva discuții invită fetele la joc. La plecare, fetele conduc feciorii până în tindă și dacă se întâmplă să rămână prea mult cu vreun fecior afară, gazda bate hornul de la sobă pentru a le atrage atenția că au stat prea mult. Dacă nu vin feciorii, fetele se apucă de practici magice pentru a-i aduce cât mai repede în șezătoare. Gazda șezătorii toarce din vârful caierului și alta o întreabă:

- Ce torci, ce torci?
- Feciori din tăte șezătorile
Să vie și la noi
Să n-aivă stare și alinare
Până la noi în șezătoare,
Să aivă stropșele în obdiele,
Furnici în opinci
Să nu să oprească până aici.

Cu firul tors se leagă o sită în formă de cruce de către gazda șezătorii. Două fete stau în picioare cu spatele una la cealaltă și sita este trecută printre picioare de la una la alta:

- Haidați să toarcem, poate or zini și la noi feciorii!
În timp ce își trec sita, invocă feciorul dorit:
- Durduluc butuc, io pă Ion îl aduc!
- Durduluc butuc, io pă Gheorghe îl aduc!
- Durduluc butuc, io pă Petre îl aduc!
- Durduluc butuc, io pă Pavel îl aduc!

Mi-aș cuprinde-un fin frumos.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

83.

Nănașu-i cu haine nouă
Și le-o cumpărat pe ouă
Nănașu-i cu haine verzi,
Le-o cumpărat pe bureți.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

84.

La nănașu sub fustiță
Este-on pui de veveriță
Nănașu cu pușculița
Stă să-mpuște veverița.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

85.

Nănașe, frumoasă ești
Cu nănașu cum trăiești,
Cu nănașu ca cu dracu
Că și-aseară mi-o spart capu.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

86.

Ai de mine bine-mi pare
M-o chemat nănaș mare.
Și de-i tină mă sufulc,
Nănaș mare mă duc.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

După câteva minute apar feciorii la ușă salutând și fiind poftiți în casă, fiecare se așază lângă fata care-i place. După câteva întrebări cu privire la ultimele știri din sat, gazda se apucă de practici magice de ghicire a ursitului numite *Moși*. Ia câteva fire din caier din care confecționează *păpuși* pe care le așază pe o tavă câte două, le dă nume de fată și feciori și le aprinde. Dacă moșii se apropie în timp ce ard înseamnă că cei doi tineri se vor căsători.

Pentru a impresiona feciorii, fetele cânta hori, cea mai cunoscută fiind *Mă cunosc că-s lăpușeană*:

87.

Nănaș mare, nănaș mare,
Da-ț-ar Dumnezeu noroc
4 boi și 4 juci,
45 de prunci,
4 boi și 4 iepe,
45 de fete.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Mă cunosc că-s lăpușeană

După poale și năframă

Bis.

Și cămeșa-i cu mărgel

Cum îs dorurile mele.

Lai, la, la, la, la.

După poalele cu grindă

Și doru meu la inimă.

Din Munții Țibleșului

Pă Valea Lăpușului.

Bis.

Mărg feciorii la izvor

Să să strâmpere de dor

Lai, la, la, la, la.

Mărg feciorii la fântână

Cu dor mare la inimă

Bis.

Și doinesc cu drag la umbră,

Dorurile și le uită.

La, la, la.

Când se merge după mire

88.

Mire, mire, ca și-a nost
Nici n-a hi, nici n-o mai fost
Numa-n codru este-on brad
Și la vârf îi retezat
Și la mijloc îi stufos
Ca mirele de frumos.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

În șezătoare se mai joacă și jocuri cum ar fi *Am picat într-o fântână*. Un fecior ia un scaun și se așază în mijlocul încăperii zicând:

- Am picat într-o fântână!

Ceilalți întreabă:

- Cine să te scoată?

Feciorul alege o fată care cu o sărutare îl scoate din fântână și îi ia locul pe scaun, alegând și ea un fecior la rândul ei. Jocul continuă până ce fiecare tânăr *cade în fântână* și primește o sărutare de la cel care-i place. Tinerii în șezătoare mai joacă jocul *Sticla*. Ei cer o sticlă gazdei, un fecior o așază pe podea și o rotește. Trebuie să sărute fata în dreptul căreia se oprește sticla, după care fata respectivă îi ia locul la învârtitul sticlei. Jocul poate continua până târziu. Un alt joc din șezătoare se numește *Mătura*. Tinerii trebuie să-și aleagă fiecare perechea. Cel care rămâne fără pereche ajunge la mătură. În șezătoare se și dansează și se strigă strigături:

Și nainte și napoi
C-așe-i jocu pă la noi
Două stânga, două dreapta,
Uite așa să joacă fata.

Dreaptă-i mândra ca vergeaua
Sare gardu ca cățeaua.

Fetele ies cu feciorii în tindă să-i petreacă. Dacă stau prea mult în tindă, gazda casei le atenționează și le cheamă în casă să-și reia lucrul.

Înainte de începutul postului se face *spartul șezătorii* într-o zi de duminică. Fetele sosesc cu tăvile încărcate cu bucate alese la gazda șezătorii. Fetele aduc preparate din carne de porc (cârnați, coaste, slăninuță), pancove, cozonac și plăcinte cu brânză. Feciorii sosesc cu vin și horincă și se așază toți în jurul mesei. Gazda casei aduce ceterași din sat și jocul începe.

Sfântul Andrei

Fetele cocuț să-și vadă orânda. Le trebuie făină și sare și un pic de apă. Se pune o mână bună de sare peste făină, se pune un pic de apă și se frământă. Cocu iesta se face și să coace pă vatră și să pune sub perină. Jumătate să mănâncă și jumătate să pune sub perină. Să face așa ca un pupuc mic. Să pune un pic de sare pă fiteu (cuptor) ca să nu să lipească cocu când să coace. Și trebe să-ți pui cu sufletu ca să-ți găsești orânda. Și visezi că îți vine orânda și-ți aduce o cană de apă s-o bei. În seara asta nu-i bine nici să pice jarul din sobă. Dacă pică jar pă jos și-l scoți afară, zăce că-ți mănâncă luptii oile, că azi umblă lupii. Nici cu mătura nu să lucră azi, de ești fată, că nu te măriți veci. Nu-i bine de măturat în sara de Andrei și de aruncat gozu afară. După ce se coace se rupe turtă și se mănâncă jumătate. Și ursita, cela ce ța-a fi drag, vine să-ți aducă apă. Api să adâncă între perini bucata rămasă de cocuț. Și fata să culcă.

Fata zice:

- Eu aș vrea să visez pă Ion a lu Tudor. (de exemplu)
- Degeaba vrei tu, că îi cum dă Dumnezeu.

Sau îs care își făc cocu, nu beau apă și să duc și să uită în fântână să-și vadă ursitu.

Api ungi ușile și ferestrele cu ai (usturoi) și faci cruce, să nu să aproptie duhurile necurate de casă. Faci cruce cu ai: *În numele Tatălui și a Fiului și a Sf. Duh. Amin. Așa să să ducă strigoii și rău di pă casă, să nu să aproptie.*

89.

Ieși afară soacră mare
Ț-aducem scârținațoare
Pe unde te-a scârțina,
7 ani nu te-a mânca.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

90.

Ieși afară soacră mare
Nu ieși cu șurț de lână
Că nu ți nora bătrână
Ci ieși cu șurț de mătăasă
Că-i tânără și frumoasă.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

91.

Nime-n lume nu se-nșală
Ca fecioru când
să-nsoară
Prinde patru boi la car,
Merge-n lume
după-amar.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

**Mersu după mireasă
Starostele cere mireasa**

92.

Noi mergem după mireasă
De om afla somnoroasă
Om lăsa la mă-sa acasă
Să să sature de somn,
Să o deie după domn.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

93.

Se cunoaște pe uliță
Că suntem din mare d'îță;
Să cunoaște pe cărare
Că suntem din d'îță mare.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

94.

Cui îi trebe om frumos
Aleagă-și din neamu nost;
Cui îi trebe om de treabă
Din neamu nost își aleagă.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Practici magice de Anul Nou

Mai demult se făcea calendar de ceapă să vedem cum a fi anul. Se scriu cele 12 luni pe o foaie de hârtie. Să curăță o ceapă și se desface în 12 bucăți. În dreptul fiecărei luni se pune o bucățică de ceapă. În fiecare bucată de ceapă, să pune sare. Să vedem cum a fi anul:

- Sper ca în decembrie să fie zăpadă, să putem umbla a colinda;

Sper ca în ianuarie să fie un pic mai rece, să fie înghețat drumu și să putem umbla;

În februarie sper că s-a înmuia vremea să fie un pic mai cald;

În martie sperăm să vedem brânduși și ghiocci;

În mai să sperăm să fie cald, să putem ieși la munca câmpului;

Să fie cald în iunie – august, să putem merge a ne scălda și să se coacă fructele;

În septembrie să fie vreme bună ca să strângem recolta.

Doamne ajută, să fie un an bogat și să avem recoltă.

Calendarul se lasă așa până a doua zi dimineață. Și vedem cum a fi fiecare lună mai uscată, mai umedă. Dacă sarea rămâne uscată în luna respectivă, va fi vreme bună, dacă sarea se înmoaie, luna va fi ploioasă. Cu cât se umezește mai tare sarea, cu atât va fi vremea mai ploioasă sau va ninge.

Se pune grâu într-un blid și se toarnă apă peste el. Se face cruce peste blid și se așteaptă. În continuare se ia un mănunchi de busuioc din care se desfac fire și se pun la icoană să fie de bun augur, să fie cu noroc; se face cruce. Se pune busuioc și sub pernă ca să-l visezi pe cel sortit.

95.

Bumbușcuță de argint,
Doamne, bine i-am vâjit;
Bumbușcuță de aramă
Gândești că-s făcuți de-o
mamă.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

96.

Mireasă, mirele tău,
Poate hi solgăbirău.
Da pă care l-ai lăsat,
Poate hi porcar la sat.
Nici porcar nu poate hi
Cu zd'iciu nu știi plozni.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

97.

Mireasă pe casa ta,
Cântă cucu și mierla.
Cucu gros, mierla
subțire,
De la a noastră despășire.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Descântătoare din Lăpuș; foto Florin Avram